

ARENГУVESTLUS PÕHIKOOLIS – ÜKS VÕIMALUS ÕPILASE ARENГУ TOETAMISEKS

Kaie Lõhmus

Carl Robert Jakobsoni nimelise Gümnaasiumi direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal

SISSEJUHATUS

„Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava” üheks põhimõtteks on luua tingimused kõigi õpilaste arengu toetamiseks ning kaasata õpilane ja lapsevanem (eestkostja, hooldaja) õpilase õpiteed puudutavate küsimuste arutamisse ja selle üle otsustamisse.

Kodu ja kooli positiivsete suhete loomiseks tuleb koolil leida sobivad suhtlusvõimalused. Et tegutsetakse ühise eesmärgi nimel (õpilase edukas areng, mis tagaks täiskasvanueas eluga toimetuleku), vajatakse infovahetust, arutelusid ja üksteisemõistmist. Selle saavutamiseks jääb koolis käesoleva ajani kasutatud meetoditest (üldkoosolek, klassikoosolek, telefonivestlus jne) väheseks. On vaja luua kontakt, mille käigus on võimalik iga õpilase arengust individuaalselt kõneleda, selle üle arutleda. Leidsime, et kontakti saavutamiseks on heaks võimaluseks arenguestlus õpilase ja lapsevanemaga.

Arenguestluste korraldamiseks oli kõigepealt vaja kogu õpetajaskonna koolitust. Kuid üks asi on koolitus, teine asi saadud teadmised ja mõtted oma kooli tarbeks kohandada. Vaja oli mitmetes küsimustes üksmeelele jõuda, et tulem oleks ühene. Carl Robert Jakobsoni nimelises Gümnaasiumis alustasime arenguestlustega kaks aastat tagasi. Esialgu I kooliastmes, siis II kooliastmes, alles aasta hiljem laienes arenguestluste kohustus tervele põhikoolile.

ARENГУVESTLUSE OLEMUS

Lastevanemate koosolekutel (nii üld- kui klassikoosolekutel) tuli selgitada, mis on arenguestlus ja selle eesmärgid, põhjendada arenguestluste vajalikkust nii õpilasele, lapsevanemale kui ka õpetajale.

Arenguestlus on õpetaja, õpilase ja lapsevanema vaheline usalduslik arutelu, mille käigus tehakse koostööd lapse arendamiseks. Leitakse parimad võimalused lapse arenguks soodsate tingimuste loomiseks ning kasutatakse maksimaalselt ära lapse arengupotentsiaal. Ennetatakse võimalikke õppimis- ja käitumisraskusi ning rõhutatakse koolipoolset positiivset hoiakut ja igakülgset abi õpilasele.

ARENГУVESTLUSE ETTEVALMISTAMINE

Omaette küsimus on, kellega arenguestlus läbi viia. Parimaks variandiks on kolmnurk õpilane, lapsevanem, õpetaja. Ka lastevanemad arvavad oma tagasisides sama. Lastevanemad peavad väga oluliseks, et koolis peetakse vanemate ja lapsega vestlusi, kus kõneldakse ainult nende lapsest ja kuulatakse ära ka lapsevanemate arvamused ja ettepanekud.

Praktika on näidanud, et kolmepoolseid arenguestlusi on võimalik läbi viia eelkõige I ja II kooliastmes. III kooliastmes kujuneb see sageli õpetaja ja lapsevanema või õpetaja ja õpilase vaheliseks vestluseks. Sageli on pärast individuaalseid vestlusi võimalik kokku viia ka õpetaja, lapsevanem ja õpilane, kuid mitte alati. Tegelikult lähtuvad kõik arenguestlused

juba I kooliastmest konkreetsetest indiviididest. Loomulikult võib tekkida ettearvamatuid probleeme ja takistusi, eriarvamusi nii lastevanemate, õpilaste kui ka õpetajate poolt, mis ei võimaldagi kolmikvestlust.

Arenguvestlust oleks õige korraldada igal õppeaastal. Vestlus peaks kestma orienteerivalt ühe tunni. Kui lisada vestluseks ettevalmistamine ja tulemuste analüüsimine, siis kulub iga õpilase peale vähemalt kaks tundi.

Enne arenguvestlust koostatakse lapsevanema küsimustik. Vajaduse korral võib vestlusele kaasata aineõpetaja(d), psühholoogi või logopeedi. Lapsevanemale saadetakse kutse ja küsimustik, et teda vestlusest informeerida ja tema nõusolekut küsida.

Õpetaja peab leidma vestluseks sobiva ruumi. Ruum peab olema puhas ja õhutatud. Võimalusel võiks vestluspartneritele pakkuda teed, kohvi või karastusjooke. Oluline on, et osalejad tunneksid ennast õdusalt ja mugavalt, et pinget kaoks.

ARENГУVESTLUSE VAJALIKKUS

Õpilasele

Et meie kool on suur (1200 õpilast) ja klassis õpib keskmiselt 34–36 õpilast, siis on väga oluline anda õpilasele võimalus suhelda õpetajaga individuaalselt. Õpilane tunneb end võrdse vestluspartnerina ja teab, et õpetaja huvitub tema käekäigust. Õpilane võib avameelselt rääkida endast, oma huvialadest, kooliga seotud muredest ja rõõmudest. Ühiselt arutledes leitakse probleemidele lahendused. Individuaalse vestluse käigus mõistab õpilane paremini, mida kool tema õpitoolt ja käitumiselt ootab, ning saab õpetajalt objektiivset tagasisidet. Õpilane mõistab, et kool ja vanemad teevad koostööd ning esitavad talle samu nõudmisi.

Lapsevanemale

Lapsevanem õpib tundma oma lapse õpetajat ja saab temalt professionaalset nõu oma lapse arendamiseks, leides selleks sobivad koostöövõimalused. Eelkõige on ju vaja, et kooli ja kodu nõudmised lapsele oleksid samad. Arenguvestlusel antakse lapsevanemale infot ja tagasisidet lapse õppimise ja käitumise kohta. Vanemat teavitatakse kooli nõuetest ja soovidest, et tagada lapse edukas areng koolis. Samas saab vanem selgitada ka oma ootusi koolile ja õpetajale.

Õpetajale

Olulised on eesmärgid, mis õpetaja on seadnud iga konkreetse õpilase arenguvestlusele. Üks olulisemaid aspekte on tutvumine lapsevanematega, nende nõudmiste ja tõekspidamisega kooli suhtes, nende väärtushinnangute ja kasvatuspõhimõtete. Vestlusel saab õpetaja teavet lapse iseloomu ja harjumuste ning samuti arengut takistavate asjaolude kohta.

Õpetaja peab ületama vanemaga suhtlemisel barjäärid ja looma usaldusliku õhkkonna. Arenguvestlus on ju nii õpetajale kui ka lapsevanemale küllalt uudne. Varasematel aegadel kutsuti lapsevanem kooli ju „pihile”, lapse patte klaarima. Nüüd on vaja anda lapsevanemale märku, et kool (õpetaja) suhtub tema lapsesse hoolivalt ja soovib teha lapsevanematega koostööd. Arenguvestluse käigus peab õpetaja koguma õpilase kohta võimalikult täielikku infot, sest alles siis on võimalik teha konkreetseid kokkuleppeid edasiseks koostööks lapse arendamisel.

Siinjuures peab õpetaja varuma kannatlikkust, sest paari arenguvestluse põhjal ei maksa oodata kiireid tulemusi. Igasugune areng on pikaajaline protsess.

LAPSEVANEMA INFORMEERIMINE

Lastevanemate koosolekul selgitatakse, mis on arenguvestlus, selle eesmärgid ja vajalikkus nii lapsevanemale kui ka õpilasele. Vanematele tuleb saata kirjalik kutse, mis oleks informatiivne ja konkreetne (vt lisa 1), ning küsimustik. Küsimustik on vanemale abiks arenguvestluseks valmistumisel, ühiseks aruteluks teiste pereliikmete ja lapsega.

KÜSIMUSTE KOOSTAMINE

Koostöös õpetajate ja kooli psühholoogiga võiks koostada standardse küsimustiku, mida saab vastavalt vajadusele lihtsalt täiendada või muuta (lähtudes konkreetsest õpilasest ja lõppeesmärgist). Koostatud küsimuste hulgast saab õpetaja teha iga õpilase jaoks sobiva valiku.

Küsimustike koostamise aluseks võetakse kooliastme üldpädevused. Küsimused tuleb sõnastada lihtsas, arusaadavas keeles, vältida võõrsõnu. Kasutada võiks avatud (kuidas, miks, millal jne) või suunavaid küsimusi (kuidas teile tundub...), vältima peaks suletud küsimusi (kas...).

ARENGUVESTLUSE NÄIDISKÜSIMUSED LAPSEVANEMALE

1. Mida te hindate oma lapses? Mis on tema tugevad küljed?
2. Millised on lapse huvid ja harjumused?
3. Missugune on teie lapse suhe kooli, oma klassi, õpetajatesse?
4. Millised on lapse võimalused tegeleda õppimise ja huvialadega?
5. Mis kohustused on lapsel kodus?
6. Mis lapsele koolis käimise juures meeldib / ei meeldi?
7. Millised ootused on teil kooli suhtes?
8. Millised on teie lapse juures olulised momendid, mida peaksin õpetajana teadma?
9. Kui palju infot saate lapselt kooli kohta?
10. Kuidas käitub teie laps konfliktsituatsioonis?
11. Kuidas laps käitub, kui koolis läheb halvasti või hästi, kuidas reageerite sellele teie?
12. Mida teete koos perega ja kuidas laps selles osaleb (meelsasti vms)?
13. Kui iseseisvalt laps koduseid ülesandeid lahendab?
14. Milline on parim viis teie lapse rahustamiseks?
15. Mida mina klassijuhatajana peaksin teie lapse suhtes teisiti tegema?
16. Kuidas teie olete rahul minu kui klassijuhataja tööga (milliseid probleeme peaks veel käsitlema jne)?
17. Millisena näete meie koostööd lapse arendamisel?
18. Milliseid probleeme on kooliskäimisega ette tulnud, milliseid lahendusi näete?
19. Mida teie teete ja peate oluliseks oma lapse arendamiseks?
20. Millele tahaksite oma lapse arendamisel rohkem tähelepanu pöörata?

PSÜHHOLOOGI SOOVITUSED ARENGUVESTLUSE KÜSIMUSTIKU KOOSTAMISEKS

Lapse iseloom ja harjumused

- Kas laps on tema käitumise põhjal otsustades pigem positiivse või negatiivse ellusuhtumisega?
- Millised on lapse tugevad ja nõrgad küljed?
- Kuidas ta suhtub uuendustesse, vaheldusse?
- Kui suur on lapse vastutustunne?
- Kui otsustusvõimeline on laps, kas ja kelle soovitusi ta otsustamisel kuulab?
- Kuidas laps end välja elab? Kui sageli ta vihastub? Kas ta suudab ennast kontrollida ja viha suunata?
- Millised on lapse hovid, kui palju ta nendega tegeleb? Kas harrastustega tegelemine on lapse enda soov või teeb ta seda vanema järjepideval suunamisel?
- Kui palju aega kulutab laps telerile, arvuti- või mängukonsooli mängudele?
- Kui palju mängib laps rollimänge? Millise sisuga need on?
- Kui palju laps vabal ajal suhtleb, kui palju aega veedab laps koos oma sõpradega?

Laps ja kool

- Lapse suhtumine õppetöösse: millal, kui kaua ja kus teeb laps koduseid ülesandeid? Kas talle peab korduvalt õppimist meelde tuletama? Kuidas laps hoiab õppevahendeid, kuidas paneb järgmiseks päevaks vajalikke asju kokku? Milline on lapse kohusetundlikkus?
- Kui palju laps oma vanemale koolis toimuvast räägib? Kas ta räägib pigem positiivsetest või negatiivsetest sündmustest? Milline on lapse üldine hoiak kooli suhtes? Kuidas on hoiak aastate jooksul muutunud? Kas hoiaku kujunemine on tingitud eelkõige koolikeskkonnast või lapse isiksuseomadustest?
- Millised on vanema mälestused oma kooliajast? Kui palju mõjutab vanema suhe oma kooliaega vanema suhtumist lapse kooliellu?
- Milline on lapse läbisaamine kaasõpilastega, kas tal on palju sõpru või eelistab ta väiksemat sõprade ringi? Kui sagedased on tülid kaaslastega ning mis põhjustel need tavaliselt tekivad?

Laps ja kodu

Kodukeskkonna analüüsimise puhul on oluline välja selgitada peamised riskitegurid, mis võivad soodustada probleemide tekkimist. Siia kuuluvad:

- pere majanduslik seis;
  - mittetäielik perekond;
  - ühe vanema domineerimine;
  - vanema alkoholism, vägivaldsus;
  - kodu ebaterve sisekliima.
- Lapsevanem on:
    - ✓ kontrolliv, keelav;
    - ✓ mittekontrolliv, lubav;
    - ✓ jahe, tõrjuv;
    - ✓ soe, kaitsev.

- Kas erinevate pereliikmete (ka vanavanemate) kasvatusmeetod on sarnane?
- Millised on perekonna ühised ettevõtmised, kuidas laps neis osaleb?
- Kuidas saab laps läbi pereliikmetega: ema, isa, vendade-õdede, vanavanemate, lemmikloomadega? Kellega on läbisaamine kõige parem?
- Kui palju on lapsel kodus tegevusi, mis eeldavad kohusetunnet ja vastutusvõimet?

ARENГУVESTLUSE LÄBIVIIMINE

Sissejuhatus

- Kätlemine, vajadusel tutvustamine, kutsumise-tulemise eest tänamine jms.
- Arenguveestluse läbiviimise tutvustamine.
- Konfidentsiaalsuses kokku leppimine.
- Märkmete tegemises kokku leppimine.

Vestlus

- Alustada üldisematest küsimustest ja positiivsest aspektidest.
- Küsida üks küsimus korraga ja anda aega vastamiseks, mitte tagant kiirustada.
- Korrata vajadusel küsimust.
- Haarata vestluses nii vanem kui ka laps.
- Täpsustada lapsevanema või lapse väljendusi, millest aru ei saadud, ümbersõnastamise abil (kui ma teist õigesti aru sain, siis...).
- Kasutada avatud küsimusi.
- Probleemide korral rääkida kindlasti põhjustest ja analüüsida tegevust, mitte kritiseerida lapse isikuomadusi.
- Kuulata aktiivselt:
  - ✓ lubada jutuajamisse pause;
  - ✓ kasutada silmsidet;
  - ✓ mitte vahele segada;
  - ✓ mitte anda hinnanguid ega teha järeldusi;
  - ✓ kuulata ilma kohut mõistmata;
  - ✓ otsida mõtteselgust ja sõnastada mõtted vajadusel ümber;
  - ✓ hoiduda nõuandmisest, vaidlemistest ja rahustamistest, kui lapsevanem pole selleks soovi avaldanud.

Tagasiside andmine (aluseks on võetud McKay, Davise ja Fanningu neli olulist reeglit).

Tagasiside olgu:

- kõigepealt positiivne, seejärel vajadusel negatiivne;
- seotud viimase aja sündmustega;
- aus ja siiras, mitte manipuleeriv ega omakasu püüdlev;
- heatahtlik, orienteeritud arengule, mitte „ärategemisele”.

Tagasiside andmisel:

- kirjeldada lapse käitumist, mitte tema isiksust või iseloomu;
- huvituda teise poole lahendustest;
- pakkuda omapoolseid lahendusi;

- selgitada täpselt, milliseid muutusi oodatakse;
- väljendada siirast rahulolu (kas või teatud üksikutes aspektides);
- kiita õpilast ja lapsevanemat.

Vestluse lõpus tuleb vanemal võimaldada küsimusi esitada. Õpetaja teeb koos vanema ja õpilasega vestluse alusel lühikese kirjaliku kokkuvõtte (vt lisa 2), millest on hea lähtuda järgmisel arenguvestlusel. Siis on õpilase areng konkreetsetl jälgitav ja õpilasele antud järgmiseks õppeaastaks selged ülesanded. Rõhutada kokkuvõtte (nagu kogu arenguvestluse) konfidentsiaalsust.

KOKKUVÕTE

Põhikoolis viidi üldjuhul arenguvestlusi läbi õpetaja, lapsevanema ja lapse osalusel, kuid oli ka mitmeid vestlusi, kus lisaks õpetajale osales ainult lapsevanem või laps.

Suurem osa lastevanematest arvas, et koos lapsega on arenguvestlus tulusam – koos saadakse mõnedki probleemid selgemaks ja lahendatud. Samuti olid paljud lapsevanemad huvitatud sellest, et arenguvestlused toimuksid sagedamini (rohkem kui üks kord aastas). Samas oli ka lapsevanemaid, kes ei mõistnud arenguvestluse vajalikkust – seetõttu jäi mõnigi tulemata.

Kui meie koolis oli arenguvestlusi peetud kaks aastat, oli aeg analüüsida tehtut ning teha järeldusi. Selleks pidid kõik õpetajad vastama küsimustikule (vt lisa 3). Suur osa klassijuhatajatest leidis, et arenguvestlus on tema töös vajalik ning palju kasu toonud. Samas ei leidnud mõned õpetajad arenguvestluses midagi kasulikku. Mõni õpetaja arvas, et tema ei suuda panna kodu teisiti elama ega lapse vastu suuremat huvi tundma. Teine õpetaja nentis, et „väänik” ei muutunud pärast vestlust tubliks ja et tema ei näe vestluse kasutegurit. Selline tagasiside paneb tõsiselt mõtlema, et nii mõnigi õpetaja ei ole aru saanud arenguvestlusest kui protsessist, mis ei kesta ühe tunni, vaid aastaid.

Loomulikult oli ka mõistetavamaid probleeme. Üheks selliseks on aeg: arenguvestlus toimub üldjuhul õhtuti ja õpetaja tööpäev venib seega väga pikaks, kella seitsmeni või kauem. Õppeaasta jooksul kulub seega 36 õpilasega klassis arenguvestlustele 72 tundi. Klassijuhataja kavandab õppeaasta alguses tööplaani tehes sellesse arenguvestluste läbiviimise.

Õpetajatele on vaja korraldada täiendavaid koolitusi, ühisarutelusid ja kõnekoosolekuid psühholoogiga, et arenguvestluse tõeline sisu ja eesmärk jõuaks kõigini. Samuti on vaja teha selgitustööd vanemate seas, sest paraku arvavad mõned lapsevanemad jätkuvalt, et kui laps pole pahandust teinud, siis ei ole põhjust kooli tulla. Iga uus asi vajab aega, rahulikku süvenemist ja lahtimõtestamist, õpetaja peab sellega toime tulema kooli toel ning kaasama ka igasuguse eelarvamusega lapsevanema. Iga uus asi vajab enne tulemuste saavutamist aega.

Lp lapsevanem .....

Ootan Teid koos *lapse nimi* kooli arenguestlusele, mis toimub *aeg ja koht*.
Arenguestluse aluseks on küsimustik, mille Teile saadan.
Juhul kui Teile antud aeg ei sobi, siis teatage mulle telefonil *telefoninumber*, et saaksime
kokku leppida uue aja.

Klassijuhataja

ARENGUVESTLUSE KOKKUVÕTE

.....(lapse nimi)

Vestlus toimus: .....

Vestlusel osalesid: .....

Lapse nimi on hästi õnnestunud / edu saavutanud / tubli õppeained, valdkonnad vms

.....

Vaja oleks arendada/muuta: .....

.....

.....

Ettepanekud edaspidiseks: .....

.....

.....

Õpetaja nimi: .....

Lapsevanema(te) arvamus: .....

.....

.....

Lapsevanema(te) nimi: .....

KLASSIJUHATAJA TAGASISIDE KÜSIMUSTIK

Klass:

Õpilaste arv klassis:

Läbiviidud arenguestluste arv:

Mitu arenguestlust toimus:

õpilane + vanem

õpilane üksi

vanem üksi

Kui vesteldi õpilase ja vanemaga eraldi, kas pärast toimus ka vestlus mõlema osapoolega?

Milliseid abimaterjale kasutasite arenguestluste läbiviimiseks? (kutse, küsimustik, infokiri aineõpetajatelt, psühholoogi abi vms)

Kuidas vormistasite arenguestluste kokkuvõtte? (suuline, kirjalik)

Milline on lastevanemate arvamus arenguestluste kohta?

Milline on teie kui klassijuhataja arvamus arenguestluste kohta? (ka mured ja probleemid)